

DELTA MEKONGA – DEŽELA RIŽA IN VODNIH PREKOPOV**Blaž Zabukovec**

UDK 91(597-013)

DELTA MEKONGA – DEŽELA RIŽA IN VODNIH PREKOPOV**Blaž Zabukovec**, Kogojeva 8, 1000 Ljubljana, Slovenija

Delta reke Mekong na skrajnem jugu Vietnama je žitnica države s sedemdeset milijoni prebivalcev. Z gospodarsko pomembnostjo kroji njeno usodo. Jugovzhodnoazijski veletok določa utrip dežele, njegova delta pa spada med najpomembnejša območja za pridelavo riža na svetu.

UDC 91(597-013)

MEKONG DELTA – THE LAND OF RICE AND WATER CANALS**Blaž Zabukovec**, Kogojeva 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

Mekong river delta on the southern part of Vietnam is country's rice basket. Due to its economical importance it creates the fortune for the whole country. The south-east Asia's giant river dictates the development pace of the province, which is one of the biggest rice growing regions in the world.

Delta reke Mekong na skrajnem južnem koncu Vietnama je zelena pokrajina neštetihi riževih polj in nasadov tropskega sadja. Skozi njo se vijejo ogromne rjave žile velikanske reke, ki združuje skoraj vso sladko vodo jugovzhodne Azije. Domačini ji pravijo pokrajina devetih zmajev, ki naj bi predstavljali devet rokavov veletoka. Ta v ocean odplavlja milijone kubičnih metrov blatne vode in vzdržu-

je 16 milijonov prebivalcev delte, največje žitnice Vietnama.

Mekong izvira visoko v gorah Tibeta, se tam napoji z vodo mogočnih ledenikov ter se poda na pot skozi kitajsko pokrajino Yunnan. Nato teče po meji med Mjanmarom in Laosom ter skozi Laos, nadaljuje dolgo pot vzdolž meje med Laosom in Tajsko ter se prerine skozi Kambodžo. Pri njenem glavnem mestu

Slika 1: Na vietnamskih riževih poljih delajo od jutra do večera. (Foto: B. Zabukovec.)

*Slika 2: Kmetijstvo je tako intenzivno, da so na posebne pomole ob prekopih nanесли prst in tam gojijo povrtnine.
(Foto: B. Zabukovec.)*

*Slika 3: Promet po Mekongu poteka predvsem v majhnih, komaj nekaj metrov dolgih čolnih, ki jih poganjajo stari motorji.
(Foto: B. Zabukovec.)*

*Slika 4: Ob enem izmed manjših prekopov.
(Foto: B. Zabukovec.)*

*Slika 5: Večina prebivalcev delte živi v bambusovih kočah na kolih.
(Foto: B. Zabukovec.)*

Slika 6: Veliko čolnov poganjajo majhne, a močne ženske, ki stojijo v zadnjem delu čolna. Za to območje je značilna navzkrižna drža vesel. (Foto: B. Zabukovec.)

Phnom Penhu se začne delta, ki se nadaljuje v Vietnam in se konča v Južnokitajskem morju. Skupaj preteče Mekong okoli 4500 km in je s tem ena najdaljših rek na svetu. Pri Phnom Penhu se reka razcepi na dva velika rokava: severnega Tien Giang in južnega Hau Giang, ki je poznan tudi pod imenom Bassac. Široka sta približno 3 km in dolga kakih 200 km. Ob visokem vodostaju septembra je pretok reke pri izlivu v ocean okoli 38.000 m³/s, vsako leto pa voda v morje odnese približno 70 milijonov ton rdečerrjave ilovice.

Delto lahko v grobem razdelimo na dva dela. V vzhodnem delu ob starejšem rokavu Tien Giang so se usedline že osušile, voda pa tudi ob monsunskem deževju odteka po dobro izoblikovanih strugah. Ob rokavu Bassac pa je nanašanje usedlin še danes tako močno, da se kopno ponekod podaljša v morje tudi za 70 m na leto. Ta del delte je predel mlajše kolonizacije, kjer so šele pred nekaj desetletji osušili obširne mangrove in pridobili ozemlje, ki je primerno za kmetovanje.

O razsežnostih reke in pomembnosti njene delte govori tudi podatek, da na 12 % površine, ki jo v okviru Vietnama obsega delta, pridelajo kar dve tretjini vietnamskega riža. Meri 40.000 km², kar je skoraj dve površini Slovenije. Delta, kjer živi 16 milijonov prebivalcev, preživlja nekaj deset milijonov Vietnamcev in prebivalcev drugod po svetu, saj je Vietnam za Združenimi državami Amerike in Tajsko tretji največji izvoznik riža. Je najbolj obdelana, gosto poseljena in bogata pokrajina v Vietnamu. Vsak kvadratni meter zemlje je skrbno obdelan. Iz njega iztisnejo največ, saj ponekod ob umetnem namakanju pride-lajo kar štiri letine riža. Namakanje jim ne povzroča posebnih težav, saj imajo v ta namen zgrajeno

gosto mrežo prekopov, ki skupaj merijo prek 5000 km. Ker reka poplavlja redno in skoraj vedno v enakem obsegu, je to ugodno za riževa polja. K blaginji prispevajo ribe, ki jih spretni ribiči lovijo v prekopih.

Med riževimi polji so tudi nasadi sadja in zelnjave, ki ju prodajajo na številnih krajevnih tržnicah. Tudi sladkornega trsa, ki ga radi glodajo otroci, pridelajo kar veliko.

Delto Mekonga pa zaznamujejo tudi nešteti vodni prekopi. Pomembni so za namakanje, pa tudi kot prometne žile, saj cest v delti Mekonga skoraj ni. Čez glavna rokava Mekonga sploh ni nobenega mostu, redke ceste pa povezujejo trajekti. Za večino vasi je blatna voda Mekonga edina povezava s svetom. Tudi rokavi reke, po katerih lahko daleč v notranjost priplujejo čezoceanske ladje, so ena sama velika prometnica, po kateri se vsak dan premika na tisoče čolničev, stotine malo večjih barkač, nekaj deset velikih ladij in kakšna čezoceanska.

Tudi trgovanje je v znamenju vode in prometa po njej. Ker avtomobilov skorajda ni, vsak pa ima vsaj majhen čolnič, so si izmislili plavajoče tržnice. Prodajalci s čolni in barkačami pripeljejo svoje blago, zasidrajo plovila in na visok drog obesijo dobrine, ki jo ponujajo. Tako kupci, ki se med plavajočimi stojnicami vozijo s svojimi čolni, že od daleč vidijo, h kateremu čolnu morajo po nakupih.

Večini ljudem je čoln edino bogastvo. Je njihov dom, saj tam spijo, kuhajo, jedo, počivajo in delajo. Čolni so tudi delavnice za najrazličnejše izdelke: mlini za riž, predelovalnice hrane, restavracije, pisarne in celo ribogojnice.

Povprečni prebivalec delte živi v leseni kočuri ob vodnem prekopu. Hiše stoje na več metrov visokih kolih, ki jih je moč videti le v sušnem obdobju, saj ob visokem vodostaju sega voda skoraj do hišnih vrat. Pročelje z glavnim vhom vedno gleda proti prekopu. Tu je privezan družinski čoln, tu se v blatu igrajo otroci, tu v izjemno umazani vodi perejo solato in pomivajo posodo. Domačini celo trdijo, da umazano in smrdečo vodo iz prekopov tudi pijejo. V glavnem prostoru kočure kuhajo na odprtem ognju, jedo in delajo. Spalnica je običajno ločena le s tanko bambusovo pregrado. Iz bambusa so tudi zunanje stene, pri katerih ni izolacije, saj je v tropski vročini ne potrebujejo. Klimatsko napravo nadomeščajo številne špranje v stenah, skozi katere potegne blagodejni veter.

Slika 7: Od ene do druge »stojnice« je treba veslati. (Foto: B. Zabukovec.)

Riž je osnova vsakega obroka. Poleg njega so di h kosilu tudi kuhana zelenjava, ki jo je v delti obilo, zato obroki niso enolični. Ob izboljšanjem gospodarskem položaju dežele je tudi meso vse pogostejše na jedilniku. Največkrat gre za piščančje, goveje ali svinjsko meso. Kot velika specialiteta se na krožniku včasih znajde tudi kakšna kača. Velika posebnost vietnamske kuhinje so tudi pomladni zavitki, sesekljano meso in zelenjava, zavita v rižev papir in prepražena na olju. Tudi najrevnejši Vietnamci si obroka ne morejo predstavljati brez »nuoc mama«, omake iz posušenih rib z nič kaj prijetnim vonjem. Na mizi je prav tako pogosto kot jedilne palčice, torej vedno.

Rižev papir seveda ni tisti, po katerem pišemo, pač pa gre za vrsto testa iz riževe moke. Maso za papir naredijo iz mešanice riževe in sojine moke, ki jo pomešano z vodo kuhajo v posebnih posodah. Nato oblikujejo liste, ki jih potem ves dan na stojalih sušijo na soncu. Obratov riževega papirja je v delti kar precej, opazimo pa jih lahko že od daleč, saj pred njimi stojijo številna slamnata stojala, kjer sušijo rižev papir. Tu izdelujejo tudi riževe rezance, ki se od papirja razlikujejo le po razmerju med riževino in sojino moko. Velikanske količine teh izdelkov končajo na krajevnih tržnicah.

Pomemben del živilske industrije so tudi obrati sojinega sira »tu fuja«, ki so kljub zvonečemu imenu le kolibe. Tudi teh ni težko opaziti, saj nanje opozarjajo posebna stojala za sušenje zlatorumene sojine mase. Radovednost me je prignala, da sem se izkrcal iz čolna in šel pokukat pod slamnato streho, kjer je v velikih posodah vrelo sojino mleko, nekaj domačinov v samih spodnjicah pa ga je z velikimi lesenimi kuhalicami mešalo. Seveda ni manjkalo tudi svežega tu fuja, ki so ga odcejali v velikih cunjah, ki so visele z bambusovih sten, prijazna dekleta pa so mi pokazala tudi, kako se v sojino mleko vmeša sirišče, ki ga imenujejo »nigari«. Energijo za takšno proizvodnjo je priskrbel kar striček na bližnjem dvorišču, ki je sekal drva in jih potem metal v ogenj, ki je gorel pod kotli.

Delta ima subtropsko monsunsko podnebje, ki v veliki meri kroji kmečko življenje. Zimski monsun, ki med oktobrom in marcem piha s severovzhoda, prinaša suho vreme z najnižjo količino padavin v februarju. Deževna doba poletnega monsuna, ki piha z jugozahoda, traja od aprila oziroma maja do septembra. Temperature so prek celega leta skoraj enake s povprečno dnevno temperaturo 27 °C.

Delta reke Mekong je najmlajši del Vietnama. Šele dobrih tristo let je minilo, odkar so prvi Vietnamci, ki so se priselili iz okolice Saigona, tu ustanovili svoje naselbine in začeli z izkopom prvih prekopov. Pred njihovim prihodom so na tem območju živeli Kmeri, ki pa pokrajine še niso tako skrbno obdelovali. Po močvirjih, poraščenih z mangrovinimi gozdovi, so tedaj kraljevali krokodili, tigri, kače in druge divje živali. Maloštevilni Kmeri se niso mogli dolgo upirati prodornim Vietnamcem, ki so začeli izsuševati močvirja in graditi vodne prekope, s katerimi so namakali vse bolj številna riževa polja. Kolonizacija delte je bila pogodu tudi takratni dinastiji Nguyen, ki je kmete vzpodbujala k selitvi v delto. Mali kmetje so rod za rodom pridobivali nova polja in se vozili po vedno novih prekopih, vse dokler kolonialni gospodarji območja niso začeli gospodarsko izkoriščati in kovati lepih dobičkov. To je bilo v 19. stoletju, ko so v deželo prišli Francozi.

Po močvirjih so začeli brniti težki stroji in številnim prekopom so dodajali nove, daljše, širše in globlje. Iz močvirij so pridobivali novo rodovitno zemljo, vsako leto okoli 30.000 ha. Po željah in zahtevah velikih industrijskih družb so organizirali plantažno gospodarstvo in male kmete, vajene samostojnega obdelovanja, zaposlili kot delavce. Stremljenje k čim večjim dobičkom je prebivalstvo pahnilo v revščino, pridelek riža na prebivalca pa je bil celo manjši kot pred prihodom Francozov. Zaradi neugodnih gospodarskih in družbenih razmer so Vietnamci organizirali uporniška gibanja. Francozi so delto zasedli, a ji v popolnosti niso nikoli vladali.

Uporniška gibanja so kolonialnim gospodarjem povzročala težave, prihajalo je tudi do manjših spopadov, do odločilne bitke pa je prišlo kakih 1800 km severno od delte v kraju Dien Bien Phu. Po podpisu premirja leta 1954 so velike sile Vietnam razdelile na dva dela. Delta Mekonga je pripadla Republiki Vietnam oziroma Južnemu Vietnamu, ki so mu vladali različni diktatorski režimi. Rodovitna in potencialno bogata delta se je zaradi nečloveškega vojaškega režima še naprej pogrezala v revščino. Prebivalci delte so rešitev videli v komunizmu in že v poznih petdesetih letih organizirali Fronto narodne rešitve, znano pod imenom Vietkong. Z izdatno pomočjo komunističnega Severnega Vietnama so organizirali komunistično gverilo. Po komunistični zmagi in ponovni združitvi

Slika 8: Človekova spretnost je še vedno nepogrešljiva pri izdelavi riževega papirja. (Foto: B. Zabukovec.)

Slika 9: Promet po prekopih je vedno živahen. (Foto: B. Zabukovec.)

Vietnama so izvedli nasilno kolektivizacijo kmetijstva, veliko ljudi pa je končalo v taboriščih za prevzgojo. Mnogi so z majhnimi motornimi čolni brez kakršnegakoli imetja zbežali v sosednje države: Tajsko, Indonezijo in Malezijo. Ljudje s čolnov, kot so jim rekli, so za svobodo plačali strahoten davek, saj je ocean pogoltnil skoraj dve tretjini vseh ubežnikov.

Ko so leta 1986 na partijskem kongresu spoznali, da železni komunizem vodi le v propad, se je začela doba reform, vračanja zemlje kmetom, svobodne trgovine in zasebnega gospodarstva. Nad pristanišči ob Mekongu so se začeli pojavljati svetlobni napisi. Večina domačinov njihovega pomena še danes ne razume, pač pa razumejo gospodarski položaj, ki se je v zadnjih letih precej izboljšal, saj lahko svoje pridelke brez omejitev prodajo po ceni, ki jo določata ponudba in povpraševanje. Riža je spet dovolj in celo preveč, saj ga tudi izvažajo, dovolj pa je tudi izdelkov, ki kažejo na blagostanje dežele: japonske elektronike, francoskih parfumov, ameriških kavbojk in cenenih ur iz Hong Konga. Sovjetske ladje še niso uspele izriniti nekdanih peugeotov in for-

dov, ko so redke ceste preplavili številni japonski avtomobili. Delta Mekonga je danes skupaj z osem milijonskim Saigonom gospodarsko srce dežele, ki postaja nov azijski tiger.

Vietnamci imajo prirojen smisel za trgovanje in posel. Skoraj vsakdo v delti trguje. Temu primerno je njihova življenjska raven, ki je precej nad vietnamskim povprečjem. Vietnamci so še vedno precej revnejši od nas, vendar se njihov bruto domači proizvod strmo dviguje, predvsem na račun hitro razvijajočih se pokrajin, kakršna je delta reke Mekong. Vietnamci se odlikuje velika pridnost in veselje do dela. Zato se jim kljub težki preteklosti ni bati za prihodnost.

1. B. Girrbaach, R. Lambert, M. Linke, E. Werry: *Mekong*, Marino Verlag, München, 1995.
2. S. Ilešič: *Afrika, Južna Azija, Avstralija, DZS, Ljubljana*, 1957.
3. A. Wulf: *Vietnam, reiseführer*, Nelles Verlag, München, 1996.
4. <http://www.vietscape.com/travel/mekong/index.html>